

“Ontspoorde mantelzorg”

In gesprek met
Marline Ratering,
werkzaam als Specialist
Veiligheid HG/KM bij
Veilig Thuis Noord en
Oost Gelderland

Ontspoorde mantelzorg, één van de vormen van ouderenmishandeling Marline Ratering, werkzaam als Specialist Veiligheid HG/KM bij Veilig Thuis Noord en Oost Gelderland in het regioteam Achterhoek, is actief betrokken in de vakgroep ouderenmishandeling. Zij vertelt ons over ontspoorde mantelzorg, één van de vormen van ouderenmishandeling die zij in haar werk tegenkomt.

Zorglast wordt groter, mantelzorgers loopt over

Mantelzorg, steeds meer mensen krijgen er tegenwoordig in hun directe omgeving mee te maken. Het is een waardevolle vorm van zorg waarbij familieleden, vrienden of burens zich inzetten voor het welzijn van een (meestal) oudere persoon. Maar wat als dit niet helemaal goed gaat? “We zien het helaas soms gebeuren dat de mantelzorger onbedoeld over zijn of haar grenzen gaat en de zorglast, die steeds groter wordt, niet meer aan kan,” vertelt Marline. “Hun emmertje raakt vol, ze lopen op hun tandvlees en hun houding richting de oudere maar ook de eventuele betrokken hulpverlening verandert.” Uiteindelijk kan er ontspoorde mantelzorg ontstaan. Bij ontspoorde mantelzorg overschrijdt de mantelzorger de grens van goede zorg door overbelasting, onmacht, onkunde of onwetendheid. Een kenmerk van ontspoorde mantelzorg is het ontbreken van opzet. “Er komen emoties bij kijken waardoor de mantelzorger de oudere bijvoorbeeld hardhandig aanpakt of belangrijke basisbehoeftes blijven liggen. Een serieus probleem dat aandacht verdient maar waar nog (te) weinig kennis over is. “rapport waar veel informatie uit te halen is.”

Verandering in gedrag

Signalen van ontspoorde mantelzorg kunnen divers zijn en het is van groot belang om ze te (leren) herkennen. “Het begint vaak met een onderbuikgevoel. Dit onderbuik gevoel nemen we natuurlijk serieus, we geven tips en advies over wat ze hier concreet mee kunnen doen. Let ook vooral op verandering

in gedrag bij de oudere. Ze kunnen overdreven of schrikachtig reageren, schichtig gedrag vertonen of zich terugtrekken.” Andere signalen die Marline en haar collega’s zien zijn het gebrek aan persoonlijke hygiëne en vervuiling van de leefruimtes, het niet innemen van medicatie, het niet nakomen van afspraken, vermagering, onvoldoende voedsel of een lege koelkast. Ook onsamenhangende en uiteenlopende verklaringen, waarbij er geen consistent verhaal is, kunnen wijzen op ontspoorde mantelzorg of ouderenmishandeling.

“De mantelzorger gaat soms onbedoeld over grenzen”

Situatie in kaart brengen

Een voorbeeld van een situatie waarbij Veilig Thuis betrokken raakt is een oudere dame die thuis woont en vanwege haar aanwezige ziektebeeld al een indicatie heeft voor opname in een verpleeghuis. Haar echtgenoot houdt een opname tegen want hij heeft zijn vrouw beloofd om tot haar dood voor haar te zorgen. “De melding kwam bij Veilig Thuis binnen vanuit de politie, mensen uit de omgeving hadden ruzie en geschreeuw gehoord. “Het eerste wat wij doen als we betrokken raken, is de situatie in kaart brengen en de signalen en zorgen bespreken. We letten hierbij op de conditie van de oudere zowel fysiek als mentaal, en proberen te bepalen of de oudere in staat is om een gesprek te voeren.

Er wordt gevraagd naar de familie- en ziektegeschiedenis en het sociale netwerk van de oudere, inclusief burens, vrienden of andere hulpverleners." Als er sprake is van onveiligheid, wordt er gekeken naar manieren om dit op te heffen en te zorgen voor wat de oudere nodig heeft. "In deze situatie werd al snel duidelijk: Meneer moest gewezen worden op het continu oprekken en voorbijgaan aan zijn eigen grenzen, dit vanuit loyaliteit naar mevrouw. Meneer kon niet meer, hij ging er zelf aan onderdoor. Gelukkig konden we meneer ervan overtuigen dat het voor zowel hem als mevrouw beter was om haar op te nemen."

Samenwerking cruciaal

In de aanpak van ontspoorde mantelzorg is het essentieel om samen te werken met verschillende professionals en instanties. "De huisarts is vaak bij ouderen wat nauwer betrokken, daarom vinden we het belangrijk om regelmatig afstemming te hebben en de lijnen kort te houden. Ook hebben we veel met (thuis)zorgorganisaties te maken en wijkteams van de gemeente (WMO).

De vraag die Veilig Thuis altijd stelt: wie kan de regie voeren als wij uitstappen of naar de achtergrond gaan? "Wij zijn in de eerste fase betrokken maar wij verlenen zelf geen hulp, we dragen het over aan de hulpverlening. Samenwerking met elkaar is belangrijk want het moet voor alle partijen wel duidelijk zijn wie het aanspreekpunt is." Marline vertelt dat het uiteindelijke streven is dat zorgen eerder bespreekbaar worden gemaakt, de verschillende partijen eerder bij elkaar gebracht worden waardoor je een melding wellicht kunt voorkomen. Dit is bijvoorbeeld ook een de rol die een lokale ouderenalliantie, voornamelijk gericht op financieel misbruik oppakt. Verschillende instanties kunnen zich hierbij aansluiten om kennis

te delen en de lijnen korter te maken. "Ook vanuit Veilig Thuis geven we voorlichtingen om meer aandacht te geven aan ouderenmishandeling. We merken dat signalen van huiselijk geweld wel bekend zijn maar over ouderenmishandeling nog weinig kennis is." Organisaties kunnen specifiek vragen om een voorlichting waarin ook de risicofactoren worden besproken, zoals toenemende afhankelijkheid van zorg, afhankelijkheid van een pleger, beperkt sociaal netwerk, aanwezigheid van psychiatrische aandoeningen, alcohol- en middelengebruik en medicijngebruik. "Daarnaast wil ik benadrukken dat je als professional maar ook bijvoorbeeld als familie of burenscontact met Veilig Thuis contact kunt opnemen voor advies maar ook om je vragen en zorgen anoniem voor te leggen."

"De focus ligt op het voorkomen van ontspoorde mantelzorg"

Meldcode voor ontspoorde mantelzorg

Het specifiek ontwikkelde document "[Handelen bij ontspoorde mantelzorg](#)", als aanvulling op de al bestaande meldcode stelt professionals en organisaties beter in staat om problemen te herkennen, te signaleren en te bespreken. Deze kennis is nodig om de stappen van de meldcode goed te doorlopen. De focus ligt op het voorkomen van ontspoorde mantelzorg en het zorg dragen voor dat mantelzorgers zelf ook gezond blijven." Er zijn diverse tools en websites beschikbaar voor mantelzorgers, maar deze zijn nog onvoldoende bekend. "We willen dat mantelzorgers, vrijwilligers of andere betrokkenen weten bij wie ze terecht kunnen als ze zich zorgen maken," aldus Marline.

"Let ook op verandering in gesprek bij de oudere"

